

Наставно-научном већу Филозофског факултета, Београд

На редовној седници Одељења за историју уметности Филозофског факултета у Београду, одржаној 8. и 9. септембра 2021. године, изабрана је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације коју је поднела Анита В. Марковић, диплом. историчарка уметности. Задовољство нам је да Већу Филозофског факултета у Београду поднесмо следећи

Реферат о квалификовању кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Анита Владете Марковић, рођена је 17. 05. 1976. године у Смедереву. Основну школу, гимназију и средњу музичку школу завршила у Смедереву. Дипломирала је на Филозофском факултету у Београду на Одељењу за историју уметности 12. 03. 2004. године са оценом 10 (десет) на дипломском испиту и општим успехом 8,40. Докторске студије на Одељењу за историју уметности уписује школске 2016/17. године. Запослена је као виши стручни сарадник у Регионалном заводу за заштиту споменика културе Смедерево.

Анита Марковић се активно бави истраживачким и научним радом. Као члан тима у Регионалном заводу за заштиту споменика културе Смедерево радила је на изради Просторних планова за општине: Велика Плана, Смедеревска Паланка, Велико Градиште, Петровац на Млави, Кучево и Пожаревац. Током 2011. године водила је *Пројекатдопуне прописане документације уз регистар за категоризована непокретна културна добра*, који је финансирало Министарство културе, информисања и информационог друштва - сектор за заштиту културне баштине. Учествовала је у израдивише пројеката који су се односили на извођење конзерваторских радова на меморијалима Првог светског рата на подручју Подунавског и Браничевског округа. Водила је теренска истраживања спомен обележја (ратних меморијала и места страдања) на територији општина: Мало Црниће, Жабари и Жагубица.Тренутно је ангажована на истраживању и изради пројеката везаних за меморије Првог светског рата и споменичког наслеђа на територији Подунавског и Браничевског округа.

Објавила је више радова из области националне историје уметности публикованих у релевантним стручним часописима од којих издвајамо: "Иконостас Николе Апостоловића у цркви Успења пресвете Богородице на Старом гробљу у Смедереву", *Гласник ДКС 31*, Београд 2007, 197-200;" Црква Св. Преображења у Смедеревској Паланци,"*Гласник ДКС 32*, Београд 2008, 130-133;"Црквено сликарство Андреја Биценка у смедеревском крају,"*Смедеревски зборник бр. 3*, Смедерево 2012, 141-167, "Меморијали Првог светског рата као симболи државног и националног идентитета, Споменик изгинулим и умрлим борцима у ратовима 1912-1920 варошице Сараорца у Сараорцима", *Смедеревски зборник бр. 5*, Смедерево 2016,117-136; "Чувари сећања, меморијали Првог светског рата на подручју Подунавског округа", у: *Зборник радова научног скупа „Смедеревски крај 1918-1941*, Смедерево 2017, 211-234; "Иконе са старог иконостаса манастира Горњак у цркви Свете Марине у Орешковици", у: *Зографски кругови, Студије визуелне културе Балкана*, књига I, приредио Н. Макуљевић, Београд 2018, 105-125. Поред поменутих радова објавила је и стручну монографију: *У спомен на Велики рат, Спомен обележја Првог светског рата на подручју Града Смедерева*, Смедерево 2014.

Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске тезе Аните Марковић под називом „Први српски устанак у уметности и визуелној култури Кнежевине/Краљевине Србије (1842-1918)“ посвећен је истраживању механизма и процеса увођења и уобличавања теме Првог српског устанка у уметности и визуелној култури, у периоду од 1842. до 1918. године, на територији Кнежевине/ Краљевине Србије. Истраживање је засновано на проучавању дела ликовних уметности и визуелне културе у контексту државно-политичких, династичких и друштвених прилика. Посебну пажњу кандидаткиња је усмерила на праћење појава и феномена који су утицали на креирање, форму и начине инкорпорирања теме Првог српског устанка у јавне визуелне програме у циљу стварања целовите слике о овој тематици, њеном карактеру и функцији у оквирима визуелне културе. Први српски устанак (1804-1813) представља велику и значајну тему у српској

уметности и визуелној култури Кнежевине/ Краљевине Србије (1842-1918), која није била предмет синтетичких студија.

Креирању и утемељењу слике о Првом српском устанку у срској култури сећања, током XIX века и првих деценија XIX века, пре свега су доприносиле друштвено-политичке прилике у Кнежевини, а потом и Краљевини Србији, у којима је прошлост служила као важан идеолошки ослонац у изграњи државног и владарског идентитета владајућих династија Обреновић и Карађорђевић. Први српски устанак у српској уметности и визуелној култури приказиван је кроз теме које су својим садржајем и симболиком омогућавале утемељење и одржавање успомене на личности и догађаје који су га обележили. У том контексту настаје велики број сликарских, скулптуралних и архитектонских дела, дела примењене уметности и визуелне културе, државних и јавних манифестација, чија је тематика почивала на прослави нових националних хероја, попут Карађорђа Петровића, Васе Чарапића, Хајдук Вељка Петровића, Станоја Главаша, проте Матије Ненадовић, Младена Миловановића, браће Недић, Пауља Матејића, Петра Добрњца, Миленка Стојковића и Стевана Синђелића. Меморишу се и приказују најзначајније битке Устанка - на Чокешини 1804, Иванковцу 1805, Салашу 1806, Делиграду и Мишару 1806. и Чегру 1809. У визуелној култури посебно су се истицали трагични моменти, као што је смрт вође устанка Карађорђа Петровића.

Основни циљ истраживања докторске дисертације *Први српски устанак у уметности и визуелној култури Кнежевине /Краљевине Србије (1842-1918)* је препознавање механизма и процеса увођења и уобличавања слике Првог српског устанка у уметност и визуелну културу Кнежевине/Краљевине Србије у периоду од 1842. до 1918. године. Анализом и тумачењем дела која су настајала у наведеном временском раздобљу сагледава се рефлексија државно-политичких, идеолошких, друштвених и културних прилика на њихову појаву и њихове функције као средстава пропаганде у прославама јубилеја и јавним манифестацијама. Циљ је да се овим истраживањем допринесе потпунијем познавању тематике Првог српског устанка у српској уметности и визуелној култури кроз анализу бројних визуелних остварења која су настајала у Кнежевини/Краљевини Србији. Као крајњи циљ истраживања биће дата једна целовита слика о настанку, развоју и функцији теме Првог српског устанка у делима уметности и визуелне културе XIX и првих деценија XX века.

Основне хипотезе

Дисертација Аните Марковић *Први српски устанак у уметности и визуелној култури Кнежевине /Краљевине Србије (1842-1918)*. је заснована на следећим хипотезама:

-На креирање и утемељење теме Првог српског устанка у уметности и визуелној култури Кнежевине/Краљевине Србије (1842-1918.) пресудног утицаја имали су званична државна политика и владарска и национална идеологија.

- Уобличавање слике Првог српског устанка темељи се на свеобухватној употреби визуелне културе, т.ј. уметничким делима, али и остварењима популарне визуелне културе.

-Тематика Првог српског устанка у уметничким делима и делима визуелне културе почива на садржајима преузиманим из различитих литерарних предложака и усмене традиције као што су народна епска поезија, легенде и усмена предања, аутобиографије учесника, књижевна и историографска дела.

-У формулисању и пропагирању значаја и карактера Првог српског устанка у визуелној култури посебног доприноса имали су нови медији, попут фотографије и филма.

Кратак опис садржаја дисертације:

Дисертација под називом „Први српски устанак у уметности и визуелној култури Кнежевине/Краљевине Србије (1842-1918)“ кандидаткиње Аните Марковић подељена је на неколико поглавља и одговарајућих потпоглавља. Поглавља и потпоглавља одељена су тако да њихова хронологија следи династичке смене две владарске породице Карађорђевић и Обреновић. Уз уводна и закључна разматрања, дисертација је структурирана у три основна поглавља која хронолошки и проблемски одражавају најважније етапе у визуелној рецепцији Првог српског устанка у култури Кнежевине/Краљевине Србије (1842-1918). То су *Први српски устанак у српској уметности и визуелној култури у периоду од 1842.*

до 1858.године, Први српски устанак у српској уметности и визуелној култури у периоду од 1858. до 1903. године и Први српски устанак у српској уметности и визуелној култури у периоду од 1903. до 1918.године.

У Уводним разматрањима дефинисани су место и значај Првог српског устанка у проучавању визуелне културе у периоду од друге половине XIX и током првих деценија XX века (1842-1918), као и досадашња истраживања дате теме у српској историји уметности и основна методолошка и теоријска полазишта.

Поглавље *Први српски устанак у српској уметности и визуелној култури у периоду од 1842. до 1858.године* приказује увођење теме Првог српског устанка у уметност и визуелну културу Кнежевине Србије у време владе кнеза Александра Карађорђевића. Овај период карактеришу јавне манифестације везане за легитимитет нове власти и владара, ангажовање на подизању спомен обележја, формирање галерије портрета знаменитих личности у двору владара, као и израда портрета војда Карађорђа и устаничких вођа које су радили домаћи и страни уметници.

У наредном поглављу *Први српски устанак у српској уметности и визуелној култури у периоду од 1858. до 1903. године* анализира се слика Првог српског устанка у визуелној култури у време владавине династије Обреновића. У потпоглављима доноси се анализа односа према сећању на Први српски устанак од стране владара из династије Обреновића, његово тематско присуство у визуелној култури и најзначајније меморијске целине, које су биле подигнуте између 1858. и 1903.

Треће поглавље *Први српски устанак у српској уметности и визуелној култури у периоду од 1903. до 1918. године* анализира визуелну продукцију посвећену Првом српском устанку после династичке смене 1903. године, када се изградња новог визуелног идентитета владара Србије темељила на тековинама Првог српског устанка. У потпоглављима приказују се бројне јавне свечаности посвећене прославама стогодишњице устанка и знаменитих устаничких бојева, дела ликовне и примењене уметности и бројна спомен обележја.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторандкиња Анита Марковић је научно истражила значај тематике Првог српског устанка у визуелној култури Кнежевине /Краљевине Србије (1842-1918). Резултати њеног истраживања доносе бројна нова сазнања о употреби визуелне културе у српском друштву током XIX века. На тај начин њен научни допринос превазилази оквире предмета дисертације и доприноси бољем познавању српске и балканске визуелне културе у целини.

6. Закључак:

Дисертација Аните В. Марковић писана је стручно и на основу архивске грађе и научне литературе и са коришћењем савремених метода у проучавању визуелне културе. Представља оригинално научно дело и значајан допринос српској историографији о визуелној култури XIX века и по свему је урађена према одобреној пријави докторске дисертације.

Стога са великим задовољством закључујемо да су се стекли услови за одбрану дисертације, па предлажемо Наставно-научном већу Филозофског факултета да овај реферат усвоји.

Потписи чланова комисије:

др Саша Брајовић, редовни професор,
Филозофски факултет у Београду

др Ана Костић Ђекић, доцент и научни сарадник
Филозофски факултет у Београду

др Владимир Јовановић, научни сарадник,
Историјски институт, Београд